

TEL AVIV UNIVERSITY

מערכות הפעלה

מרצה: ערן טרומר
סמסטר א' תשע"ב

הרצאה 14:

אתחול מערכת ההפעלה, מכונות וירטואליות

אתחול מערכת ההפעלה

מצב יציב של מערכת ההפעלה

❖ גרעין

(כולל מנהלי התקנים)

- קוד

- ניהול זיכרון וירטואלי

- תור תהליכים וחשבונאות

- מערכות הקבצים

(mounts, inodes)

- כתובות רשת, טבלאות

ניתוב, חוקי firewall

- שקעים וחיבורי רשת

- חוצצים ומטמונים

- מפתחות הצפנה לדיסק,

מצב RAID

❖ תהליכים

(כולל תהליכי שירות של מערכת ההפעלה)

- קוד

- נתונים

- קבצים פתוחים

- הרשאות

❖ חומרה

- טבלת שגרות הפסיקה

- טבלאות דפים

- אוגרים מיוחדים

- פסיקות שעון

- תצורת בקרים

- תצוגה גרפית (framebuffer, 3D)

(רשימה חלקית מאד)

איך מגיעים למצב היציב

- ❖ כאשר מדליקים את המחשב, הזיכרון (DRAM) "ריק" וקוד מערכת ההפעלה נמצא על התקן אכסון או מחשב מרוחק
- ❖ טעינה לזיכרון של הקוד דורשת גישה להתקנים, אבל מנהלי ההתקן עוד לא נטענו...
- ❖ bootstrapping – ריחוף על ידי משיכה בשרוכי הנעליים
- ❖ פתרון:
שרשרת של פעולות טעינה, שתחילתה בחומרה מזערית וסופה במערכת ההפעלה כולה

טעינת הגרעין לזיכרון הפיזי

1. ספק הכוח מאותת למעבד על אירוע הדלקה

2. המעבד מאפס אוגרים ומצב פנימי, ומתחיל להריץ קוד בכתובת זיכרון קבועה (לדוגמה 0xFFFFFFFF ב-x86)

3. על אחד השבבים ליד המעבד, מאוכסן קוד אתחול ראשוני (ROM / BIOS / UEFI). הקוד ממופה אל מרחב הזיכרון, לתחום כתובות הכולל את 0xFFFFFFFF . קוד האתחול הראשוני ב-BIOS כולל:

- אתחול חומרה בסיסי ובדיקת תקינות (מעבד, בקר מסך, אכסון, מקלדת וכו') - POST
- לעיתים: תפריט תצורה אינטראקטיבי
- מציאה, קריאה והרצה של קטע האתחול הבא, מהתקן אחסון / רשת

המשך טעינת הגרעין לזיכרון הפיזי

(תרחיש x86 מסורתי)

4. **קטע האתחול** שנטען ע"י ה-BIOS הוא קצר (מאות בתים) ונקרא מתחילת התקן האחסון (Master Boot Record).
- בתורו, הוא מוצא, קורא ומריץ את קטע אתחול נוסף, ארוך יותר.
  - לרוב על פי טבלת המחיצות (partition table) המאוחסנת ב-MBR.
5. **קטע האתחול הנוסף** מתוחכם יותר ומבין מערכות קבצים. הוא מחפש ומריץ קבצים המכילים תוכנית לטעינת הגרעין ותצורה עבורה
- חלונות: C:\NTLDR , C:\BOOT.INI
  - לינוקס: /boot/grub/stage2 , /boot/grub/grub.conf
6. **תוכנית טעינת הגרעין:**
- בוחרת קובץ המכיל קוד גרעין ופרמטרים עבורו, לפי התצורה ובחירת משתמש אינטראקטיבית
  - טוענת את קוד **הגרעין** לזיכרון ומריצה אותו

אתחול הגרעין

❖ אתחול טבלת שגרות הפסיקה

❖ אתחול הזיכרון הווירטואלי

▪ לאחר הדלקה, המעבד משתמש במיפוי ברירת-מחדל בו כל כתובת לוגית ממופה ישירות לאותה כתובת פיזית (real mode)

▪ הליבה יוצרת טבלת דפים חדשה, כותבת את כתובתה לאוגר מיוחד (CR3) ומפעילה את מנגנון הדפדוף

▪ כעת המעבד ב-protected mode

❖ אתחול מבני נתונים לניהול מסגרות, מעבדים, חוטי גרעין, מנהלי התקן, תהליכים וכו'

❖ לפרטים נוספים: Gustavo Duarte

▪ How Computers Boot Up

<http://duartes.org/gustavo/blog/post/how-computers-boot-up>

▪ The Kernel Boot Process

<http://duartes.org/gustavo/blog/post/kernel-boot-process>

אתחול מנהלי התקן

- ❖ ה-BIOS מספק מנהלי התקן בסיסיים
  - קוד האתחול ותוכנית טעינת הגרעין הסתמכו על כך
- ❖ כשהמערכת עוברת מ-real mode אל protected mode כבר לא ניתן להריץ קוד BIOS
- ❖ לכן קוד הגרעין הראשוני אשר נטען ע"י תוכנית טעינת הגרעין חייב לכלול את כל מנהלי ההתקן הנדרשים עבור החומרה
  - או לפחות את, כל הנדרשים כדי לקרוא, מהתקן מתאים, את שאר מנהלי ההתקנים
- ❖ אפשרויות:
  - הגרעין מהודר עם כל מנהלי ההתקן הנדרשים
  - `initrd`: יחד עם הגרעין טוענים קובץ נוסף המכיל מנהלי התקן לטעינה דינמית. קובץ זה נתפר עבור המכונה, על פי החומרה הנמצאת בה, כחלק מהתקנת מערכת ההפעלה.

אתחול מערכת הקבצים

- ❖ אחד מהתקני האכסון (לדוגמה, מחיצה בדיסק) נבחר כראשי
  - עפ"י פרמטר שניתן לגרעין ע"י תוכנית העלאת הגרעין, או ברירת מחדל
- ❖ הגרעין ניגש להתקן, פותח את מערכת הקבצים שבו, ומציב אותה למרחב השמות
- ❖ כעת ניתן לקרוא ולהריץ מנהלי התקנים נוספים, ותהליכי משתמש.

אתחול וכיבוי עולם תהליכי המשתמש

(בלינוקס)

- ❖ הליבה מריצה את התוכנית המיוחדת `/sbin/init` כתהליך משתמש מספר 1, תחת הרשאות `.root`.
- ❖ התוכנית `init` קוראת קבצי תצורה מהספרייה `/etc` ומשלימה את האתחול, לדוגמה:
  - הצבה של מערכות קבצים נוספות
  - איכלוס הספרייה `/dev`
  - הרצת תהליכי שירות מערכת (יומן ארועים, שרותי רשת וכו')
  - הרצת תוכניות להתחברות משתמשים (טקסטואלי, גרפי, רשת וכו')
- ❖ בבוא היום, `init` גם מנהלת כיבוי מסודר של המערכת על ידי הפסקת תוכניות המשתמש וניתוק מערכות הקבצים בסדר הנדרש.

מכונות וירטואליות

בעיה בריבוי משתמשים מסורתי

❖ במערכות מרובות משתמשים, כל המשתמשים חולקים סביבה משותפת: סוג ותצורת הגרעין, שרותי מערכת, גרסאות תוכנה מותקנות, כתובות רשת, מרחב שמות קבצים ועוד.

❖ לפעמים הצרכים שונים ובלתי תואמים:

- אילו תוכנות וספריות צריך להתקין, ואיזה שרותים להפעיל?
- איזו גרסה? מתי לשדרג?
- קבצי תצורה גלובליים (`httpd.conf`, תצורת DNS)
- קביעת הרשאות מערכת
- ניטור יומני אירועים

❖ בעיית אבטחה: יותר מדי הזדמנויות לטעויות תכנות או תצורה אשר יאפשרו למשתמש אחד להזיק למשתמש אחר

שני תפקידים למערכת ההפעלה

הכרחי לריבוי
משתמשים

❖ הפרדה בין המשתמשים

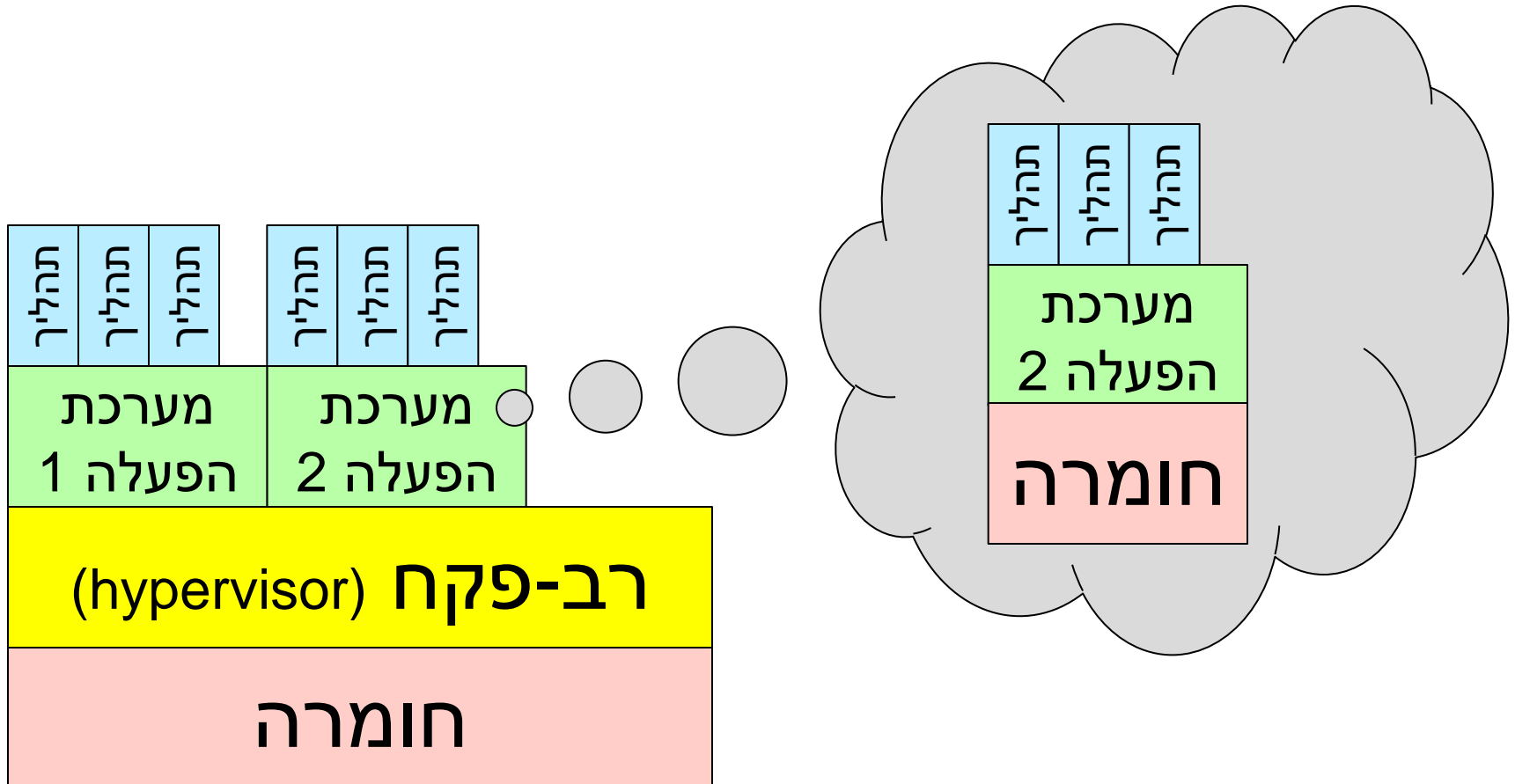
- זיכרון וירטואלי
- מניעת גישה ישירה לחומרה
- מיתוג זמן ריצה בין משתמשים

אולי שכל משתמש
יסתדר בעצמו, על פי
צרכיו?

❖ העלאת רמת ההפשטה

- מנהלי התקן
- קבצים, מערכות קבצים
- שקעים, פרוטוקולי רשת
- תהליכים וחוטים
- אמצעי סנכרון
- ספריות קוד

מכונות וירטואליות

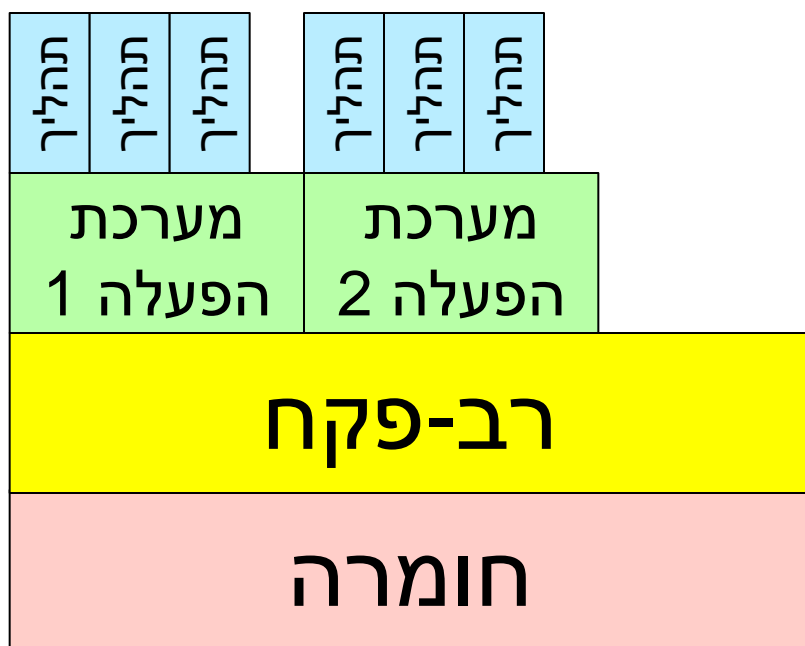

מכונות וירטואליות: שימושים נפוצים

- ❖ הרצת תוכנות שנכתבו למערכת הפעלה אחרת
  - דוגמה, אופיס לחלונות במכונה וירטואלית תחת לינוקס
- ❖ שרתי אינטרנט משותפים (virtual hosting)
- ❖ איחוד שרתים אירגוניים
  - שרת הקבצים, שרת הדואר, שרת ההדפסה וכו' רצו על מכונות פיזיות נפרדות עם תצורה שונה; אפשר לאחדם
- ❖ שרותי מחשוב ענן מסוג Infrastructure as a Service: משתמשים יכולים ליצור בקלות מכונה וירטואלית חדשה "אי שם" בדיוק בתצורה הרצויה, ולשלם לפי שעה

מכונה וירטואלית מסוג 1

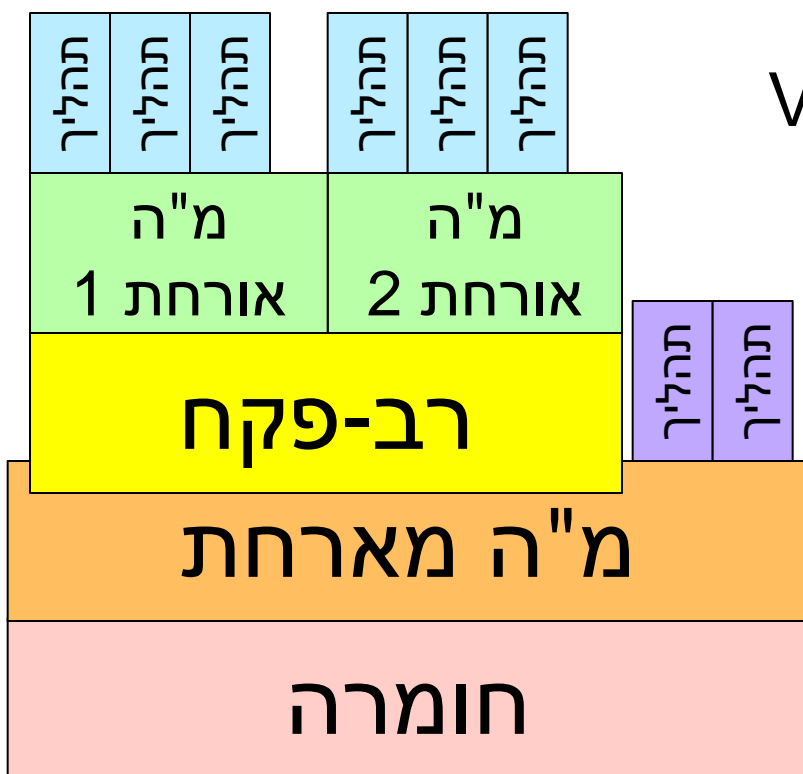
- ❖ הרב-פקח הוא שכבת תאום מינימלית המממשת רק הפרדה בין משתמשים. נקרא גם Virtual Machine Manager.
- ❖ דוגמאות: Vmware ESX , IBM VM/370

מכונה וירטואלית מסוג 2

❖ הרב-פקח הוא מודול במערכת הפעלה כללית, ומערכות הפעלה האורחות רצות כתהליכים במערכת ההפעלה המארכת

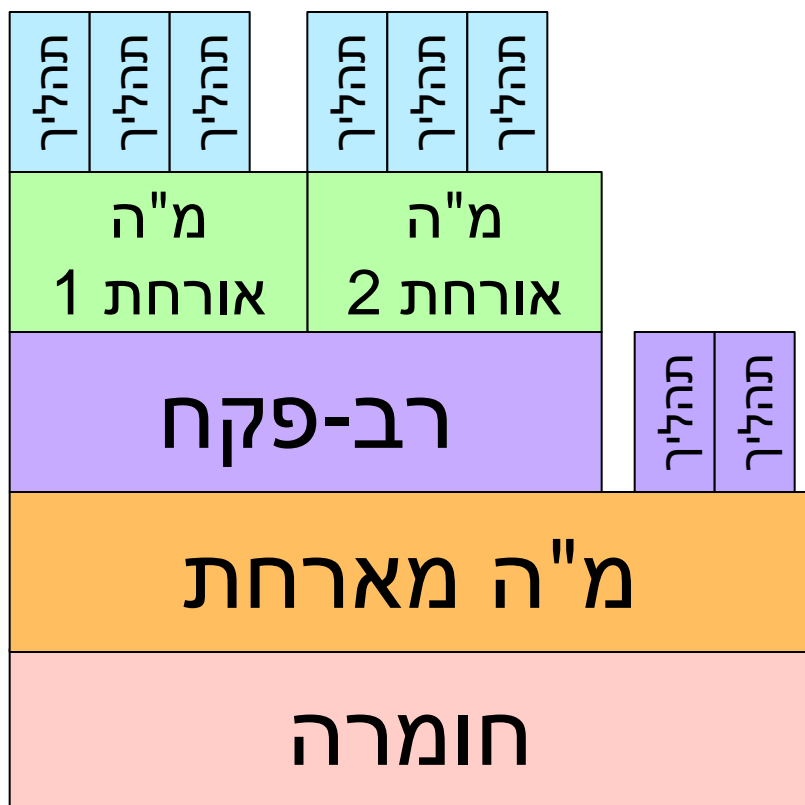
❖ דוגמאות: VMware Workstation, VirtualBox, KVM

❖ יוצרים הפשטה ואז עוטפים אותה מחדש בממשק פרימיטיבי

- הדיסק הווירטואלי שהאורחת רואה הוא מעטפת סביב קובץ במערכת הקבצים של המארכת, עם DMA ופסיקות מזוייפים

אמולטור

- ❖ מקרה קיצוני של סוג 2:
המכונה הוירטואלית רצה
כתהליך רגיל ללא סיוע הגרעין
המארח, לדוגמה ע"י אמולציה
פקודה-אחר-פקודה של
החומרה הווירטואלית.
- ❖ מאפשר להריץ אורחות
בארכיטקטורת מעבד שונה
מהמארכת
- ❖ חסרון: ביצועים
- ❖ דוגמאות: Bochs, QEMU

מינוח

בהקשרנו, מכונה וירטואלית היא

❖ לא "מחשב וירטואלי" במובן של תהליך עם קריאות מערכת

❖ לא "מכונה וירטואלית" במובן של מפרש לשפת תכנות

▪ Java Virtual Machine, למרות שמו, כלל אינו דומה למכונה פיזית,

אלא מספק אבסטרקציה גבוהה מאד

וירטואליזציה

❖ המערכת הווירטואלית מריצה קוד

- במצב בלתי-מיוחס וירטואלי: אפשר פשוט להריץ במצב בלתי-מיוחס פיזי (עם מיפוי זיכרון נכון וטיפול בקריאות מערכת וחריגים)
- במצב מיוחס וירטואלי: חייב לרוץ פיזית במצב בלתי-מיוחס פיזי

❖ הקוד המיוחס הווירטואלי ינסה לבצע פעולות רגישות, לדוגמה:

- קלט/פלט
- שינוי טבלאות דפים
- שינוי אוגרים מיוחדים
- שינוי טבלאות שגרות הפסיקה או כיבוי מנגנון הפסיקות
- כתיבה לדפים השייכים לגרעין המארח (מסומנים מצב-מיוחס-בלבד)
- ❖ בכל אירוע כזה, הקוד האורח יעצר ע"י חריג. הגרעין המארח יקבל פיקוד וישלים את הפעולה באמצעות רמאות מתאימה.

וירטואליזציה של קריאות מערכת וקלט/פלט

❖ תהליך אורח מבצע קריאת מערכת write

← פסיקת תוכנה

- הגרעין המארח מפעיל שגרת טיפול של הרב-פקח

- הרב-פקח מבין מה קרה, ומפעיל את שגרת פסיקות התוכנה של הגרעין האורח

❖ הגרעין האורח מתרגם את הבקשה (דרך מערכת הקבצים ומנהל ההתקן שלו) לפקודת פלט לבקר דיסק וירטואלי

← חריג

- הגרעין המארח מפעיל שגרת טיפול של הרב-פקח

- הרב-פקח מבין שנעשה ניסיון לכתוב לבקר דיסק וירטואלי העוטף קובץ במערכת הקבצים המארכת, ומתרגם את הפעולה לשגרה המתאימה של מודול מערכת הקבצים

- מודול מערכת הקבצים בגרעין האורח מעתיק את המידע לחוצץ, וממשיך את ריצת הגרעין האורח.

❖ אחרי שכתב את כל המידע אל ה-"דיסק", הגרעין האורח ממשיך את ריצת התהליך האורח.

ארכיטקטורות פגומות

- ❖ בארכיטקטורות נפוצות רבות, יש בעיה של פעולות רגישות אשר לא יגרמו לחריג מתאים, אלא יכשלו בשקט או ישנו את משמעותן. לכן הליבה האורחת לא תפעל נכון.
  - לדוגמה, ב-x86: פקודות לכיבוי מנגנון פסיקות נכשלות בשקט במצב בלתי-מיוחס.
- ❖ פתרונות:
  - תרגום קוד בזמן ריצה. כל פעם שקוד חדש רץ, הוא "יתוקן" על ידי הרב-פקד כך שפקודות בעייתיות יוחלפו בפסיקות תוכנה.
  - גרסאות משופרות של הארכיטקטורה, כגון VT-x ו-AMD-V, אשר מוסיפות את כל החריגים המתאימים
  - מה יותר יעיל?

לפרטים נוספים: en.wikipedia.org/wiki/X86_virtualization

paravirtualization

❖ גישה נוספת: האורחים יתנזרו מפעולות רגישות, ובמקום אלו יפנו בצורה מסודרת אל הרב-בקר בעזרת פסיקת תוכנה יזומה, על פי ממשק שמוצע על ידי הרב-בקר.

▪ אין בעיה של ארכיטקטורות פגומות

▪ אפשר לייצג בקשות ברמה גבוהה יותר, לכן תקורה נמוכה יותר

❖ חסרון: צריך להדר מחדש את הגרעין האורח

❖ דוגמה: Xen

כעת כל האורח רץ כולו, בIODעין, במצב משתמש. דומה עקרונית לתהליך רגיל במערכת הפעלה סטנדרטית, אבל ממשק קריאות המערכת שונה מאד.

וירטואליזציה של זיכרון וירטואלי

❖ שלוש רמות של כתובות זיכרון:

- פיזי

- וירטואלי-במארח = פיזי-באורח

- וירטואלי-באורח

❖ מה עושים כאשר הגרעין האורח משנה את טבלאות הדפים שלו?

- פתרון תוכנה: חשבונאות כפולה. הרב-בקר יתפוס את הכתיבה ויעדכן "טבלת צללים" שממפה כתובת וירטואלית-באורח לפיזית. האוגר במעבד יצביע לטבלת הצללים.

- פתרון חומרה: תרגום כפול, דרך טבלת האורח ואז דרך טבלת המארח.

לפרטים נוספים: [Tanenbaum, Modern Operating Systems](#)

פלאי המכונות הווירטואליות

❖ הקפאה, הפשרה ושמירת snapshots

❖ שכפול מכונות וירטואליות

❖ הגירה של מכונות וירטואליות בין מכונות פיזיות

▪ אמינות

▪ ניצול משאבים ע"י השמה מיטבית של מכונות וירטואליות לפיזיות

❖ הקלטת של ריצה ושחזור (לדוגמה לצורך ניתוח כשלים)

❖ הפצת "מכשירים וירטואליים" – מצב מכונה שלם המבצע משימה

כל אלו אפשריים גם בגישה מסורתית של תהליכים, אבל קשים הרבה יותר לביצוע בגלל הסמנטיקה המורכבת של ממשק קריאות המערכת.

- דיון מסכם -